

## דף למנחה

ספר ירמיהו פרקים א'-ה'

### תוכן הפרקים שנלמדו השבוע



**פרק א'** - נבואת הקדשת ירמיהו

**פרק ב'** - תוכחה על עזיבת ה'

**פרק ג'** - תוכחה על בנידת העם בה'

**פרק ד'** - קריאה לעם לשוב אל ה'

**פרק ה'** - רעת העם

### מבט על ספר ירמיהו



#### מבנה הספר

ספר ירמיהו ידוע בהיותו 'מבולגן' ולא אחיד מבחינה כרונולוגית או רעיונית, ורבים התקשו בשאלת מבנהו של הספר. למעט נבואת ההקדשה שבפרק א' ומקבץ הנבואות של ימי יאשיהו בפרקים ב-ו (עליהם נדבר בשיעור זה), הספר מקבץ נבואות מזמנים שונים בזה אחר זה - מימי יהויקים לצדקיהו וחזרה ליהויקים, נבואות פורענות ונבואות תוכחה מתובלות בתפילותיו וייסוריו של ירמיהו, רגע אחד ירמיהו 'עצור בחצר המטרה', ורגע אחר הוא יוצא ובא לפני המלך.

על אף הקושי בחלוקת הספר, ניסינו בכל זאת לתת כותרות לחלקים השונים ולחלקם ליחידות על פי עקרונות שמוסכמים יחסית על הפרשנים (הפרקים שאינם מופיעים בחלוקה זו הם פרקים שקשה לצרף אותם למכנה משותף אחד):

א'-כ' - נבואות תוכחה מתקופות שונות

כ"א-כ"ד - תוכחה למנהיגים

כ"ו-כ"ט - ירמיהו מול נביאי השקר

ל'-ל"ג - נבואות גאולה וישועה

ל"ז-ל"ט - קורות סוף ימי הבית, לקראת החורבן

מ'-מ"ד - קורות רצח גדליה והירידה למצרים בעקבותיו

מ"ו-נ"א - נבואות לגויים

ניתן לצפות בסרגל המבנה של הספר [בראש העמוד של הפרק היומי בספר ירמיהו](#). הסבר לסרגל ניתן לקרוא [כאן](#).

## רקע היסטורי לנבואת ירמיהו

פתיחת ספר ירמיהו מציגה לנו את התקופה בה הוא מנבא: דברי ירמיהו בן-חלקיהו מן-הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין: אשר היה דבריה אליו בימי יאשיהו בן-אמון מלך יהודה בשלש-עשרה שנה למלכו: ויהי בימי יהויקים בן-יאשיהו מלך יהודה עד-תם עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן-יאשיהו מלך יהודה עד-גלות ירושלם בחדש החמישי (ירמיהו א', א-ג). תקופת נבואתו חולשת על חמשת מלכי יהודה שמלכו טרם החורבן: יאשיהו, יהואחז, יהויקים, יהויכין וצדקיהו. נשים לב שרק שלושה מהם מוזכרים, כיוון שהשניים הנוותרים - יהואחז ויהויכין - מלכו לתקופה קצרה ביותר של שלושה חודשים כל אחד.

לפניכם תרשים המציג את מלכי יהודה האחרונים:



ירמיהו מלווה, במשך כ-40 שנה, שלשה מלכים מרכזיים ושונים ביהודה: יאשיהו, שמנסה לנקות את ארץ יהודה מ-70 שנות עבודה זרה קשה; יהויקים - שהיה רע לשמיים ורע לעמו; וצדקיהו - שניסה בסתר לחבור לירמיהו אך בגלוי רדף אותו, ובימיו בא החורבן. כשלוש המהפכה הרוחנית שהוביל יאשיהו, והשבר בימי יהויקים וצדקיהו הפכו את תהליך החורבן לבלתי הפיך.

במקביל לתהליכים ביהודה, נפל דבר בזירה העולמית: בשנת הרביעית ליהויקים גברה בבל על מצרים, וירמיהו ניבא ששלטונה ימשך 70 שנה. נבואותיו מסמנות את בבל כ- "האויב מצפון" שניבא עליו עוד לפני הגעתו, ויש לקבל את עולו ככלי ביד ההשגחה. השלטון הבבלי ראה בארץ יהודה הפורחת, בסיס נוח לצבאו לקראת כיבוש מצרים, והוא דרש נאמנות של השלטון ביהודה לבבל. כאשר יהויקים מרד בבבל, הטילו הבבלים מצור על ירושלים והגלו ממנה את שדרת ההנהגה כדי למנוע אפשרות למרד נוסף (זו גלות "החרש והמסגר", הנקראת גם "גלות יהויכין", מפני שהתרחשה בתקופה הקצרה בה מלך יהויכין. בגלות זו הוגלו 10,000 איש מחשובי העם). ארץ יהודה נותרה תחת הנהגת צדקיהו, שהומלך מטעם מלך בבל. צדקיהו היה נתון תחת מכבש לחצים משני כיוונים - שריו, שקראו לו למרד בבבל ולעצמאות מדינית, לעומת ירמיהו שקרא להם לקבל את גזרת עולה של בבל על מנת לשמר את הקיים ככל הניתן. לבסוף מרד צדקיהו ומלך בבל עלה על העיר והחריבה. לאחר החורבן והגליית רוב העם לבבל, הותרו הבבלים את דלת העם תחת גדליהו בן אחיקם, פקיד שישמור על יהודה החקלאית. ירמיהו חבר אליו וחזק את השארית. רציחתו של גדליהו הביאה לקץ הישוב היהודי המאורגן בארץ והנותרים ירדו למצרים עם ירמיהו.

## לימוד מעמיק



### שליחותו של ירמיהו

### חלק א - ייחוסו של ירמיהו

פתיחת הספר מציינת את מוצאו וייחוסו של ירמיהו - 'מן-הכהנים אשר בענתות'. מיהם כהני ענתות? ומה משמעות השתייכותו של ירמיהו אליהם? לאחר מרד אדניהו שולח שלמה את אביתר הכהן (שהיה שותף במרד) לשוב לשדהו, ובכך מנשלו מתפקיד הכהונה. השדה של אביתר הכהן נמצא בענתות: וְלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ עֲנֹתָ לִךְ עַל-שְׂדֵיךָ כִּי אִישׁ מֹות אָתָּה ... וַיִּגְרַשׁ שְׁלֹמֹה אֶת-אַבְיָתָר מִהָיֹות כֹּהֵן לֵה' לְמַלְא אֶת-דְּבַר ה' אֲשֶׁר דִּבֶּר עַל-בֵּית עֲלִי בְּשָׁלָה (מל"א ב', כו-כז). הפסוק גם מזכיר לנו את הידוע מספר שמואל, שאביתר הוא צאצא בית עלי, וגירושו מן הכהונה היה התגשמות של הנבואה שבית עלי יחדלו לכהן לה', כחלק מחורבן המשכן בשילה בעקבות חטאיהם. ענתות, אם כן, היא נחלתם של כהני בית עלי, וסביר להניח כי ירמיהו עצמו בא ממשפחה זו. עובדה זו

מאירה באור חדש את נבואותיו, המנבאות חורבן לבית ה' ממש כשם שנחרב בית ה' שבשילה: כִּי לְכוּנָא אֶל-מְקוֹמִי אֲשֶׁר בְּשִׁילוֹ אֲשֶׁר שִׁכַּנְתִּי שְׁמִי שָׁם בְּרֵאשׁוֹנָה וְרָאוּ אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי לוֹ מִפְּנֵי רַעַת עַמִּי יִשְׂרָאֵל: ... וְעָשִׂיתִי לְבֵית אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו אֲשֶׁר אֲתֵם בְּטַחִים בּוֹ וְלִמְקוֹם אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָכֶם וְלְאֲבוֹתֵיכֶם פֶּאֶשֶׁר עָשִׂיתִי לְשִׁלּוֹ (ירמיהו ז', יב-יד). אחת הבעיות איתן מתמודד ירמיהו בנבואותיו, היא האמונה השגויה של העם כי דבר לא יכול לקרות לבית ה' ולעירו. האזכור של חורבן שילה, מפיו של צאצא לכהני בית עלי, שכנראה עד היום אינם משמשים במקדש בעקבות חטאי אבותיהם, ממחישה לעם את ההיתכנות של גזרת חורבן אפילו על בית ה'. יתכן מאד שירמיהו נבחר לנביא החורבן דווקא בשל היותו מצאצאי בית עלי, וכך ניתן להבין מדוע נבחר עוד מהבטן, ללא קשר לאופיו ומעשיו: בְּטָרִם אֶצְרֹךְ בְּבִטָּן יִדְעֶינִךָ וּבְטָרִם תֵּצֵא מִרְחֶם הַקֹּדֶשׁ וְנִבְיִים יִגְדְּלֶינִךָ (א', ה). עוד על כך [בפוסט מאת ד"ר יושי פרג'ון](#).

## חלק ב - הקדשת ירמיהו

ספר ירמיהו פותח בנבואה של הקדשה ומינוי (בדומה לתחילת נבואתם של נביאים ומנהיגים אחרים כגון - משה, גדעון, שמואל, שאול, ישעיהו ויחזקאל). בדרך כלל, נבואות ההקדשה כוללות את השליחות, את תגובת המתנבא הספקנית ואת ההבטחה מפי ה'. אצל ירמיהו כל אלו מקבלים נופך ייחודי בשל המאפיינים הייחודיים של נבואתו.

תגובת ירמיהו לשליחות המוטלת עליו היא: אֵהָה אֶ-דַּנִּי ה' הִנֵּה לֹא-יִדְעֶתִי דְבַר כִּי-נֶעַד אֲנִי (ירמיהו א', ו). ירמיהו הוא נער צעיר בעת הקדשתו. על כן, תגובתו הראשונית אינה נובעת רק מענווה, כי אם מחשש מעשי שדברי נער צעיר לא יגעו בלבם של שרי יהודה וירושלים. יתר על כן - זוהי זעקת שבר ופחד: "אהה!". ירמיהו לא חושש רק מיכולתו הטכנית לדבר, אלא גם מן התוכן. בשונה ממנהיגים אחרים, הנשלחים לגאול את העם או להנהיג בשם ה', ירמיהו נשלח לבשר לעם את בשורת החורבן ולנבא עליהם דברים שקשה לשמוע וקשה לומר. העם, שישמע את ירמיהו מנבא חורבן למקדש ולירושלים, לא יישאר אדיש או יבטל את דבריו, אלא יאשים אותו בבגידה ובנבואות שקר. כך קורה למשל בפרק כ"ו, בו מעמידים עם הארץ והשרים את ירמיהו לדין ומנהלים נגדו משפט שדה. אמנם בסיפור זה הוא ניצל מדין המוות, אך במהלך ימי צדקיהו מושלך ירמיהו לכלא ולבור, ומעונה על ידי שרי המלך בשל דבריו ומסריו. עם כל אלה יאלץ ירמיהו להתמודד, בנוסף להתמודדות האישית שלו עם התוכן הקשה של נבואותיו, שהוא עצמו איננו רוצה בהתגשמותן. נראה כי ירמיהו מודע לקשיים אלה כבר מרגע קבלת השליחות, ועל כך הוא זועק לה': ה' מגיב בהתאם - לא רק שילווח אותו ויעזור לו בניסוח דבריו, אלא גם יגן עליו מן הקמים לפגוע בו בעקבות דבריו: אֶל-תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי-אֲתָךְ אֲנִי לְהַצִּילְךָ נְאֻמֵּי ה' (א', ח).

שני המראות שרואה ירמיהו ממחישים את עיקרי נבואותיו - מראה מקל השקד, מזכיר כי לא לזמן הרחוק הוא מנבא, ולאנשים שעוד לא נולדו, אלא נבואותיו מופנות לעם העומד לפניו, ויתרחשו עוד באותו הדור. הסיר הנפוח מבטא את כיוונה של הפורענות מצפון, ומתייחס לעלייתה של ממלכת בבל על הארץ. משל הסיר מופיע גם בנבואת יחזקאל, שם העם משתמש במשל זה להביע את בטחונם של יושבי ירושלים מפני הרעה: וַיֹּאמֶר אֵלַי בְּרָאָם אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הַחֹשְׁבִים אֲנִי וְהַיְעֲצִים עֲצַתְךָ עָבֵר הָאֵת: הָאֲמָרִים לֹא בְקָרוֹב בְּנוֹת בְּתָמִים הֵיאָ הַסִּיר וְאֲנַחְנוּ הַבְּשָׂר (יחזקאל י"א, ב-ג). במקום סיר שמור, רואה ירמיהו את פניו של הסיר מופנות לצפון, גלויות לפורענות שתבוא משם.

## חלק ג - כשלון מהפכת יאשיהו

כבר מנבואת ההקדשה ברור שעיקר תפקידו של ירמיהו יהיה לבשר על החורבן. ניתן להבין בקלות מדוע ירמיהו מנבא חורבן בימי יהויקים וצדקיהו. אולם, כמעט חצי מזמן נבואתו של ירמיהו חופף לימיו של יאשיהו, המלך המתואר על ידי ספר מלכים כמלך אשר כְּמֹהוּ לֹא-הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר-שָׁב אֶל-ה' בְּכָל-לְבָבוֹ וּבְכָל-נַפְשׁוֹ וּבְכָל-

מאדו כָּל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לְאַקֶס כְּמֹהוּ (מל"ב כ"ג, כה). אם כן, מדוע החלו נבואות התוכחה של ירמיהו כבר בימי מלכות יאשיהו?

יאשיהו היה נכדו של מנשה מלך יהודה שלאחר חטאיו הרבים והשחתתו, מתאר ספר מלכים כי כבר נגזרה הגזרה על חורבן הבית: וַיְדַבֵּר ה' בְּיַד־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים לֵאמֹר: יַעַן אֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה מֶלֶךְ־יְהוּדָה הַתַּעֲבֹבֹת הָאֵלֶּה הִרְעָה מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר לָפְנָיו וַיַּחֲטֵא גַם־אֶת־יְהוּדָה בְּגִלּוּלָיו: לָכֵן כֹּה־אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵבִיא רָעָה עַל־יְרוּשָׁלַם וְיְהוּדָה אֲשֶׁר כָּל־שְׂמֵעָה תַעֲלֶנָּה שְׁתֵּי אָזְנוֹ: וְנִטְיִיתִי עַל־יְרוּשָׁלַם אֶת־קוֹ שִׁמְרוֹן וְאֶת־מִשְׁקַלֶּת בֵּית אַחָאָב וּמִחִיתִי אֶת־יְרוּשָׁלַם כְּאֲשֶׁר־יִמְחָה אֶת־הַצִּלְחַת מִחָה וְהַפֶּךְ עַל־פְּנֵיהָ: וְנִטְשֵׁתִי אֶת־שְׂאֵרֵית נַחֲלָתִי וְנִתְתַּמַּם בְּיַד אִיבִיהֶם וְהָיוּ לְבוֹ וּלְמִשְׁפָּה לְכָל־אִיבִיהֶם (מל"ב כ"א, י-יד). גזרה זו משווה את החורבן שיהיה ביהודה לחורבן ממלכת ישראל באופן מפורש ואף רומזת להשוואה לחורבן שילה ע"י השימוש בלשון דומה ללשון בה ניבא שמואל על חורבן שילה: הִנֵּה אֲנִכִּי עֹשֶׂה דָבָר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּל־שְׂמִיעוֹ תַעֲלִינָה שְׁתֵּי אָזְנוֹ (שמו"א ג', יא), ביטוי זה חוזר גם בנבואת ירמיהו (י"ט, ג).

יאשיהו עלה לשלטון על עם שדרכיו הושחתו עד היסוד ועבודת האילים פשתה בו כנגע, במשך 57 שנות המלוכה של מנשה ואמון. הוא התחיל למלוך בהיותו בן שמונה, ולכן ברור שלא היה מסוגל לנהל בעצמו את הממלכה בשנותיו הראשונות. על פי דברי הימים, בשמונה שנים למלכו החל לדרוש את ה', ורק בהיותו בן עשרים, בשנה השתים עשרה למלכו, החל במהפכת התשובה: וּבְשִׁמוֹנָה שָׁנִים לְמַלְכוֹ וְהוּא עֹרְנֵנוּ נָעַר הַחַל לְדְרוֹשׁ לֵאלֹהֵי דָוִד אָבִיו וּבְשָׁנַיִם עָשָׂרָה שָׁנָה הִחֵל לְטַהֵר אֶת־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם מִזֵּבֵחוֹת וְהָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסֻלִים וְהַמִּסְכּוֹת: ... וַיְטַהֵר אֶת־יְהוּדָה וְאֶת־יְרוּשָׁלַם (דבהי"ב ל"ד, ג-ה). לכאורה, מתבקש היה כי תחילת נבואת ירמיהו, שהיתה בשנה השלוש עשרה למלכות יאשיהו, שנה לאחר תחילת המהפכה, לא תכריז על שליחות שמטרתה 'לְנַתּוֹשׁ וּלְנַתּוֹץ וְלְהַאֲבִיד וְלְהָרוֹס' (ירמיהו א', י), אלא על כפרה ועל סליחה ועל תקווה לתיקון. לתמיהה זו ניתן לצרף את נבואתה של חולדה, כאשר חמש שנים אחר כך מגיעים אליה שליחי יאשיהו עם ספר הקללות שמצאו: כֹּה־אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲמַרוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁלַח אֶתְכֶם אֵלַי: כֹּה אָמַר ה' הִנְנִי מֵבִיא רָעָה אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יִשְׁבָּיו אֶת כָּל־דְּבָרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר קָרָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: תַּחַת אֲשֶׁר עָזְבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְּעִיסֵנִי בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵיהֶם וַנִּצְתָה חֲמָתִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא תִכְבְּהָ (מל"ב כ"ב, טו-יז). מדברי ירמיהו וחולדה אנו למדים שתשובתו של יאשיהו לא הועילה להסיר את רע הגזרה מעל ירושלים. מדוע?

נראה כי על שאלה זו בדיוק באו לענות פרקים ב-ו בנבואות ירמיהו. נבואות ירמיהו הראשונות, הפותחות את הספר, נראות כנבואות חורבן ותוכחה רגילות, אך עיון בהם מראה כי הן מופנות לעם הנמצא בתהליך של תשובה, ומתארות את חוסר היעילות של תשובתם.

תחילתו של פרק ב' מתארת את גודל הבגידה של העם בה'. לאחר קשר של חסד הדדי במדבר, נכנסים ישראל אל הארץ הטובה ושוכחים את ה'. במקום לדבוק בה' - באר מים חיים - המוציא אותם מארץ מצרים ועושה להם נפלאות, הולכים העם לחפש מקורות אחרים, שאינם יעילים, לסמוך את עצמם עליהם. הנביא תמה על חומרת המעשה באמצעות השוואה לגוים עובדי האילים: כִּי עֲבָרוּ אֵיִ כְּתֻמִּים וְרָאוּ וְקָדְדוּ שְׁלָחוּ וְהִתְבּוֹנְנוּ מְאֹד וְרָאוּ הֵן הִיָּתָה כְּזֹאת: הֵהֱיִמִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הִמִּיר כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל (ב', י-יא). לכן, בעקבות חומרתה של הבגידה, מודיע הנביא לעם: כִּי אִסְדַּתְכֶּם בְּנִתָּר וְתִרְבִּילְךָ בְּרִית נִכְתָּם עֲנֹךְ לִפְנֵי נַאֲם אֱלֹהֵי דָּ (ב', כב). כמו כן עיקש על בגד - חומרת העוון לא מאפשרת את הסרתו, ותשובה לא תועיל.

את פרק ג' פותח ירמיהו במשל חמור אף יותר: יֵאמֹר הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִלְכָה מֵאֵתוֹ וְהִיָּתָה לְאִישׁ־אֲחֵר הַיָּשׁוּב אֵלֶיהָ עוֹד הֲלוֹא חֲנוּף תַּחַנֵּף הָאָרֶץ הַזֹּאת וְאֵת זְמַת רַעִים רַבִּים וְשׁוֹב אֵלַי נֹאסֶהָ (ג', א) השוואת הקשר בין ישראל לה' לקשר שבין איש ואשה, מחמיר את משמעותה של הבגידה - אשה הבוגדת בבעלה לא תוכל לשוב אליו עוד 'אחרי אשר הוטמאה'. אמנם בנבואות ישעיהו ראינו, כי ה' מבהיר שחוקי השבת אשה לבעלה אינם חלים על הקשר בינו לבין ישראל, ותמיד ישאר קשר בין ה' לישראל; אך ירמיהו מביא משל זה כדי לטלטל את העם ולהדגיש את חומרת מעשיהם ואת חובתם בתשובה עמוקה ומהותית יותר - מעשיהם חמורים ביותר ואינם מאפשרים הסתפקות בתשובה מועטה!

על פי הנביא, תשובת ישראל נעשית כלאחר יד, בשאננות, מתוך מחשבה שה' בכל מקרה יקבל אותם חזרה. הוא מבקר את העם על המחשבה כי מספיק תיקון מועט ושטחי על מנת לכפר על חטאי העבר: איך האמרי לא נטמאתי אחריי הבעלים לא הלכתי ראי דרךך בגיא דעי מה עשית (ב', כג), והאמרי כי נקיתי אך שב אפו ממני הנני נשפט אותך על-אמרך לא חטאתי (ב', לה).

גם המניעים של העם לתשובה מתוארים בפי הנביא כחיצוניים ולא אמיתיים: כבשת גנב כי ימצא בן הביתו בית ישראל (ב', כו). ישראל מביעים חרטה חיצונית ועילגת, כאותו גנב הבא במחתרת, הפותח בהתנצלויות ותחנונים לאחר שנתפש, מפני אימת הדין. תשובתם של ישראל נעשית מתוך מטרה להציל את עורם, והם אף רבים ומלינים על ה' שיקבל תשובתם ויושיעם: אמרים לעין אבי אמה ולעין את ילדנו כי-פנו אלי ערף ולא פנים ובעת רעתם יאמרו קומה והושיענו: ואיה אלהיך אשר עשית לך יקומו אסיושיעוך בעת רעתך כי מספר עריך היו אלהיך יהודה: למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאסה' (ב', כז-כט).

התיאורים של ירמיהו שופכים אור על הסיפורים מספר מלכים, ומבהירים שהמהלך של מהפכה רוחנית שיאשיהו ניסה לעשות לא ממש הצליח. ואכן, חז"ל מתארים כי תשובת העם בימי יאשיהו היתה רק מן השפה ולחוץ. בעוד יאשיהו עצמו התכוון להשיב את העם ולהפוך את לבם, העם התנגד למהפכה והמשיך לעבוד אלילים במחתרת:

**רש"י על ירמיהו ד', ט: (מבוסס על איכה רבה א, נג)**



כשבא לבער את עכו"ם מה היו ליצני הדור עושים? חוקקין צורת עכו"ם על דלתותיהן, חציה בדלת זה וחציה בדלת זה, כשהיה פותחו לא היתה ניכרת, וכשהלך משם סוגרה, והיא מתחברת.

על הקושי הרב שהיה ליאשיהו, ולחזקיהו לפניו, בהשבת העם בתשובה שלמה לה' ראה [כאן](#).

בהמשך, הנביא קורא אל העם להעמיק את תהליך התשובה שלו, ולכוונו כראוי: כי-זה אמר ה' לאיש יהודה וליירושלם גרו לכם גר ואל-תזרעו אל-קוצים: המלו' לה' ודסרו ערלות לבבכם (ד', ד). ה'ניר', היא החרישה שלפני הזריעה - חרישה זו הופכת את האדמה ועוקרת את העשבים השוטים שבשדה, באופן שיאפשר לזרעים להקלט היטב וללא מתחרים. ירמיהו אולי מכוון את דבריו ליאשיהו: שבירת המצבות והכרתת הפסלים היא עבודה חיצונית בלבד. להלחם בתסמיני התופעה ללא עבודת עומק על כוונות העם ועל תפוסותיו השגויות, הריהו כמו לזרוע על אדמה יבשה מלאה בקוצים. רק הסרת הערלה המכסה על הלב ומונעת מלהכיר באמת, על ידי עקירת האמונות השקריות בעם - יכולה הייתה לאפשר תשובה אמיתית ויעילה, שתבטל את אימת החורבן. על כך ראו עוד [בפוסט מאת הרב יובל שרלו](#), [בפוסט מאת עמרם ינאי](#) ובפוסט מאת דוד נתיב.

נראה כי יאשיהו האזין לדברי ירמיהו, וחיזק את מאמציו לשנות את העם. לאחר מציאת הספר במקדש ובעקבות נבואתה של חולדה הנביאה, קורא יאשיהו לזקני העם ומוביל אירוע המוני של כריתת ברית מחודשת בבית המקדש בין העם לא-להים. לאחר מכן פונה יאשיהו לסיים את מלאכת טיהור הארץ (מל"ב, כ"ג). מעניין כי אמנם בספר דברי הימים, מופיעים שני שלבי תשובה של יאשיהו - האחד בשנת שנים עשרה והשני בשנת שמונה עשרה; אך ספר מלכים, שנכתב על פי המסורת בידי ירמיהו, מביא את כל תהליך התשובה בחלקו השני בלבד. הבדל זה יכול לרמז על יחסו של ירמיהו לאותה תשובה ראשונית, שהייתה שטחית ולא הועילה בהסרת איום החורבן.

אולם, גם מאמציו המאוחרים של יאשיהו לא הועילו לבסוף. פרקים ה'-ו' מתארים את עיקשותם של אנשי ירושלים שלא לשמוע בקול ה'. ירמיהו לא מצליח למצוא בכל ירושלים אדם אחד שתשובתו אמיתית ודורש את ה' באמת, אפילו בקרב גדולי העם יודעי התורה: שוטטו בחוצות ירושלים וראו-נא ודעו ובקשו ברחובותיה אס-תמצאו איש אשיש עשה משפט מבקש אמונה ואסלח לה: ... אלכה-לי אל-הגדלים ואדברה אותם כי המה ידעו דרך ה' משפט א-להייהם אך המה יחדו שברו על נהקו מוסרות (ה', א-ה). העם מסרב להאמין כי מרחפת עליהם הסכנה, והם פוטרם את כל הסימנים בלא כלום - וירפאו את-שבר עמי על-נקלה לאמר שלום שלום ואין שלום (ו', יד). בלי להכיר בבעיה ובסכנה המרחפת עליהם, העם אינם משתכנעים מדברי הנביא שעליהם לחפש מחדש את דרך ה', והם מתעלמים

מקולות האזהרה של הנביאים: פה אמר ה' עמדו על-דרכים וראו ושאלו לנתבות עולם איזה דרך הטוב ולכוונה ומצאו מרוע לנפשכם ויאמרו לא גלך: והקמתי עליכם צפים הקשיבו לקול שופר ויאמרו לא נקשיב (ו', טז-יז). על כך קרא עוד [בפוסט מאת פרופ' יהודה אייזנברג](#).

מצב זה מאפיין את כל תקופת נבואתו של ירמיהו, והוא זה שגורם בסופו של דבר את בואו של החורבן.

## שאלה לדין



70 השנים בהן היה העם מנותק מעבודת ה' הקשו על תהליך השינוי והתיקון שמנסה יאשיהו להוביל, והפכו אותו לבלתי אפשרי כמעט. הקושי הגדול איתו מתמודד יאשיהו דומה לקושי של יהודי רוסיה לשוב אל היהדות לאחר 70 שנות שלטון קומוניסטי, שניסו למחוק כל סממן יהודי. [צפו בסרטון](#) המתאר יהודי שנולד ברוסיה הקומוניסטית והחליט לחזור אל היהדות. חישבו: מהם החסמים המונעים את השינוי בתודעה הציבורית? מהם האמצעים שיכולים לאפשר השפעה ושינוי משמעותי בהלך רוח של ציבור?

## סיכום



ירמיהו קיבל תפקיד קשה ביותר: ללוות את העם בתקופה שלקראת החורבן. בתחילת דרכו הוא עוד מנסה למנוע את החורבן, וקורא לעם לשתף פעולה עם המהפכה הרוחנית של יאשיהו המלך, לעשות שינוי אמיתי פנימי ועמוק. בפרקים הראשונים של הספר ירמיהו מתאר מצב בו העם לכאורה חוזר בתשובה, אך למעשה המצב הרוחני של העם ממשיך להיות גרוע, והתשובה היא רק חיצונית. מתברר שלאחר 70 שנים של ריחוק וניתוק מעבודת ה' קשה מאד להוביל מהלך של תיקון משמעותי. בהמשך הספר נראה את התוצאות של כשלון מהפכת יאשיהו, ואת תפקידו של ירמיהו בליווי העם בתקופה קשה זו.

## להרחבה



[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים א'-ב'](#)

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים ג'-ד'](#)

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים ה'-ו'](#)

[מאמר ראשון מתוך סדרת מאמרים מאת הרב דוד סבתו: מבוא לספר ירמיהו \(מאמרים 1-5\)](#)

[שיעור מאת הרב ד"ר יואל בן נון: נבואות ירמיהו בימי יאשיהו](#)

[שיעור מאת ד"ר יצחק ספיר: מנביא גאולה לנביא חורבן - הטרגדיה של ירמיהו](#)

[שיעור מאת ד"ר חזי כהן: הקריאה לתשובה שנותרה ללא מענה](#)

## הקדמה לקראת השבוע הבא



בשבוע הבא נעסוק במצבו הרוחני הקשה של העם, המתבטא בעבודה זרה וביחס מוטעה אל המקדש והקורבנות.